

UDK: 347.91/.95 (497.6)

pregledni članak

14. siječnja 2014.

Alen ŠABIĆ, diplomirani pravnik, student 6. semestra doktorskog studija na
Pravnom fakultetu, Sveučilište Mostar
Kantonalno tužilaštvo ZDK

POVREDA ODREDABA PARNIČNOG POSTUPKA KAO RAZLOG ZA ŽALBU U PARNIČNIM POSTUPCIMA U BIH, UZ OSVRT NA RANIJA ZAKONSKA RJEŠENJA

Sažetak:

Zaštita povrijeđenih subjektivnih građanskih prava ostvaruje se kroz pravila građanskog parničnog postupka. Zbog toga o parničnom postupku se govori kao o osnovnom metodu raspravljanja i odlučivanja u građanskopravnim sporovima. S tim u vezi, protiv svih prvostepenih odluka redovnih sudova kojima je odlučeno o pravima građana i njihovim interesima, zagarantovano je i pravo na žalbu. Žalbu je moguće podnijeti iz tri razloga: pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje, pogrešna primjena materijalnog prava i povreda odredaba parničnog postupka. Novim zakonskim rješenjima napuštena je ranija podjela na apsolutno bitne i relativno bitne povrede odredaba parničnog postupka. Drugim riječima, akcenat je danas na relevantnim povredama. Relevantna povreda odredaba parničnog postupka postoji samo ukoliko je takvo postupanje prvostepenog suda bilo od uticaja na donošenje zakonite i pravilne odluke. Njeno utvrđivanje za posljedicu ima nezakonitu, a ujedno i nepravilnu presudu u kojoj je činjenično stanje nepotpuno utvrđeno. Ako utvrđena povreda odredaba nije bila od uticaja na donošenje zakonite i pravilne odluke, onda takva povreda nije relevantna. U ovom radu ćemo govoriti o vrstama povreda odredaba parničnog postupka, uz navođenje konkretnih primjera iz sudske prakse. Osim toga, nastojaćemo ukazati o kojim konkretno izmjenama u novom procesnom zakonodavstvu je riječ.

Ključni pojmovi: žalba, razlozi za žalbu, parnični postupak, povrede odredaba parničnog postupka, vrste povreda odredaba parničnog postupka

I Uvodne napomene i kratak osvrt na reformu pravosudnog sistema Bosne i Hercegovine

Žalba u parničnom postupku u Bosni i Hercegovini regulisana je sa četiri zakona, što je posljedica složenosti ustavnog uređenja Bosne i Hercegovine. Naime, kao što je poznato, nakon prvih višepartijskih izbora u novembru 1990. godine u Bosni i Hercegovini je počeo rat, tačnije 1992. godine, a koji je završen četiri godine kasnije mirovnim sporazumom potpisanim u gradu Dejton, država Ohajo, Sjedinjene Američke Države (Dayton, Ohio, USA). Opštim Okvirnim sporazumom za mir u Bosni i Hercegovini definisano je ustavno uređenje Bosne i Hercegovine, budući da sastavni dio istog Sporazuma čini i naš sadašnji Ustav - Aneks IV. Nakon burnih 90. godina prošlog vijeka, u BiH su uslijedile značajne promjene, koje su zahvatile ne samo bosanskohercegovačko društvo, već su se odrazile i na njeno državnopravno uređenje. Promjene nisu zaobišle ni pravosuđe, jednog od osnovnih stubova svakog društva, a njihov krajnji rezultat je reforma pravosudnog sistema. Konkretno, dolazi do velikih izmjena u većini zakona, ali takođe i do donošenja novih zakona. Tako su usvojeni potpuno novi Zakoni o krivičnom postupku, Krivični zakoni, Zakoni o izvršnom postupku itd. Takođe su u parlamentarnoj (skupštinskoj) proceduri usvojeni novi Zakoni o parničnom postupku u kojima postoje velike razlike u odnosu na ranije zakone koji su važili na teritoriji Bosne i Hercegovine. Mirovnim sporazumom je regulisano da se naša država sastoji od dva entiteta: Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, a Amandmanom I na Ustav Bosne i Hercegovine definisan je status Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Slijedom toga, svaki od entiteta, kao i Distrikt Brčko, imaju svoje zakonske propise kojima se uređuje parnični postupak: u Federaciji Bosne i Hercegovini primjenjuje se Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine¹ koji je usvojio Parlament Federacije Bosne i Hercegovine 2003. godine, na području Republike Srpske primjenjuje se Zakon o parničnom postupku Republike Srpske² takođe usvojen 2003. godine od strane zakonodavnog tijela ovog entiteta - Narodne skupštine Republike Srpske, i konačno, na području Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine primjenjuje se Zakon

¹ Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (Sl. novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj: 53/03, 73/05, 19/06 - u daljem tekstu ZPP FBiH)

² Zakon o parničnom postupku Republike Srpske (Sl. glasnik Republike Srpske, broj: 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09 i 61/13 - u daljem tekstu ZPP RS)

o parničnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine³ koji je usvojila Skupština Brčko Distrikta 2009. godine u obliku prečišćenog teksta, nakon više izmjena i dopuna tokom perioda od nekoliko godina. Podsjećanja radi, napomenućemo i da je Visoki predstavnik u Bosni i Hercegovini, na osnovu ovlaštenja koja su mu data u članu V Aneksa X Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, nametnuo odluku kojom je uspostavljen Sud Bosne i Hercegovine, a sastavni dio te odluke je i Zakon o sudu Bosne i Hercegovine. Pred Sudom Bosne i Hercegovine primjenjuje se Zakon o parničnom postupku pred sudom Bosne i Hercegovine⁴. Iz gore navedenog proizilazi da se u Bosni i Hercegovini trenutno primjenjuju četiri zakona koja regulišu žalbu i žalbeni postupak. Sva četiri zakona predstavljaju novo parnično procesno zakonodavstvo zasnovano na potpuno novom pravnom konceptu u odnosu na ranije. Smatramo da je potrebno na samom početku izlaganja naglasiti da se pod ranijim zakonskim rješenjima parničnog zakonodavstva, u kontekstu ovog rada, smatraju zakonska rješenja koja su bila na snazi prije reforme 2003.godine, te da se u odnosu na njih vrši usporedba sa trenutnim rješenjima.

Neke od izmjena u novim parničnim zakonima tiču se i žalbenih razloga. Žalbom se presuda u parničnom postupku može pobijati iz tri razloga: pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje, pogrešna primjena materijalnog prava i povreda odredaba parničnog postupka. Drugim riječima, presudu je moguće pobijati iz svih navedenih žalbenih razloga ili samo iz nekih, što opet zavisi od volje žalitelja, odnosno vrste presude koju je sud donio u konkretnom slučaju. Kontradiktorna presuda u sporovima male vrijednosti može se pobijati samo zbog povreda odredaba parničnog postupka i zbog pogrešne primjene materijalnog prava.⁵

Pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje postoji kad je sud neku odlučnu činjenicu pogrešno utvrdio, odnosno kad je nije utvrdio.⁶ Naime, pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje važno je za donošenje pravilne i zakonite presude, odnosno za pravilnu primjenu materijalnog prava. Pogrešno utvrđeno činjenično stanje postoji u situacijama kada je sud neku iznijetu spornu pravno relevantnu činjenicu pogrešno utvrdio, a kao najčešći uzroci navedenom javljaju se: pogrešna ocjena dokaza koji su

³Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (Sl. glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, broj: 8/09 i 52/10 – u daljem tekstu ZPP BD BiH)

⁴Zakon o parničnom postupku pred sudom Bosne i Hercegovine (Sl. glasnik BiH, broj: 36/04, 84/07 i 58/13 – u daljem tekstu ZPP pred Sudom BiH)

⁵Mulabdić, S. Građansko procesno pravo, Tuzla, 2010., str. 387.

⁶Član 210. stav 1 ZPP FBiH (Sl. novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj: 53/03, 73/05, 19/06),

član 210. stav 1 ZPP RS (Sl. glasnik Republike Srpske, broj: 58/03, 85/03, 74/05, 63/0, 49/09 i

61/13),

član 319. stav 1 ZPP BD BiH (Sl. glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, broj: 8/09 i 52/10) i

član 177. stav 1 ZPP pred sudom BiH (Sl. glasnik BiH, broj: 36/04, 84/07 i 58/13).

izvedeni neposredno pred sudom, pogrešna ocjena posredno izvedenih dokaza pred zamoljenim sudijom, pogrešna primjena pravila o teretu dokazivanja i mnogi drugi razlozi. Nepotpuno utvrđeno činjenično stanje postoji kada sud nije utvrdio neku iznijetu spornu pravno relevantnu činjenicu. Ovo se ne odnosi na one pravno relevantne činjenice sadržane u normama materijalnog prava koje stranka nije iznijela u prvostepenom postupku, iz razloga što joj po materijalnom pravu ne idu u prilog. Uzrok nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja može biti pogrešna pravna kvalifikacija suda o tome koje su iznijete činjenice pravno relevantne, a koje irelevantne, pa je sud pravno relevantnu pogrešno kvalifikovao kao irelevantnu, ili pak kada sud nije cijenio sve relevantne dokaze koje je stranka izvela na glavnoj raspravi. Na pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje sud pazi po prigovoru žalitelja.

Pogrešna primjena materijalnog prava postoji kad sud nije primijenio odredbu materijalnog prava koju je trebao primijeniti ili kad takvu odredbu nije pravilno primijenio.⁷ Dakle, moguće je da sud u konkretnom slučaju, u odnosu na činjenično stanje koje je prethodno utvrdio, nije izabrao pravilnu normu materijalnog prava, ili je pak izabrao pravilnu normu materijalnog prava, ali je istu pogrešno protumačio i primijenio. Na pravilnu primjenu materijalnog prava sud pazi po službenoj dužnosti, ali je žalitelj ipak dužan u žalbi navesti koja je to odredba materijalnog prava koja po njegovom mišljenju nije primijenjena ili nije pravilno primijenjena, te na koji način i u kojem obimu je navedena greška suda uticala na zakonitost odluke koju pobija.

U nastavku ćemo detaljnije o povredama odredaba parničnog postupka.

II Povrede odredaba parničnog postupka kao razlog za žalbu

1. Povrede odredaba parničnog postupka kao žalbeni razlog prema ranijim zakonskim rješenjima

I prema ranijem parničnom procesnom zakonodavstvu⁸ razlozi za žalbu protiv presude su bili isti kao što je to predviđeno trenutnim procesnim rješenjima. Dakle, riječ je o tri žalbena razloga zbog kojih se presuda prvostepenog suda može pobijati: povreda odredaba parničnog postupka, pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje i

⁷V. Član 211. stav 1 ZPP FBiH, član 211. stav 1 ZPP RS, član 320. stav 1 ZPP BD BiH i član 178. stav 1 ZPP pred sudom BiH.

⁸Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (Sl. novine FBiH, broj: 42/98 i 3/99), Zakon o parničnom postupku Republike Srpske (Sl. list SFRJ, broj: 4/77, 36/77, 36/80, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90 i 35/91, i Sl. glasnik Republike Srpske, broj: 17/93, 14/94 i 32/94), Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (Sl. glasnik BD BiH, broj: 5/00, 1/00 i 6/02) – u daljem tekstu ranija zakonska rješenja.

pogrešna primjena materijalnog prava. Razlika se ogleda u tome što su povrede odredaba parničnog postupka prema ranijim zakonskim rješenjima bile drugačije definisane nego sada.

1.1. Vrste povreda odredaba parničnog postupka

U pravnoj doktrini kao i u pravnoj praksi poznate su dvije vrste povreda odredaba parničnog postupka - relativno bitne i apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka.⁹ Takvu podjelu poznavalo je i naše ranije parnično procesno zakonodavstvo.¹⁰ Relativno bitne povrede odredaba parničnog postupka su one koje su dovele ili su mogle dovesti do nepravilne meritorne odluke, dok su na drugoj strani, apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka u zakonu taksativno navedene i uz čije se postojanje veže presumpcija da su dovele do toga da presuda bude nepravilna u naznačenom smislu.¹¹

1.2. Apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka

Za apsolutno bitne povrede određuje je to da one uvijek dovode do ništavosti pobijane presude, zbog čega u povodu njih nije potrebno učiniti čak ni vjerovatnim da su u pojedinom slučaju dovele ili mogle dovesti do nepravilne ili nezakonite odluke. Prema ocjeni zakonodavca te su povrede tako ozbiljne da same po sebi opravdavaju sankcioniranje presude, neovisno o tome jesu li utjecale na njen sadržaj.¹²

Raniji ZPP FBiH u članu 336., ZPP RS u članu 354. i ZPP BD BiH u čl. 285. taksativno su navodili apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka na koje je drugostepeni sud pazio po službenoj dužnosti. Gledajući sistematizovano, sve te povrede koje su raniji parnični zakoni propisivali mogli bismo podijeliti u nekoliko grupa. Tako bi

⁹Koršoš, T. Bitne povrede parničnog postupka, Novi Sad, 1985. Glasnik Advokatske komore Vojvodine, Časopis za pravnu teoriju i praksu, str. 2.

¹⁰Povodom tremina koji su u upotrebi u parničnom zakonodavstvu (bitne povrede odredaba parničnog postupka), postavlja se pitanje postoje li uopšte povrede koje nikada nisu od značaja, za koje se dakle može reći da su uvijek nebitne? Po jednom mišljenju takve povrede postoje, dok suprotno gledište zauzima stav da svaka povreda procesne norme može biti pravno relevantna. Upkos terminu, prihvatljivo je ovo drugo gledište. Prvo, iz razloga što zakoni ne govore o nebitnim povredama, a kao drugo, procesno pravilo čija povreda ne bi nikada mogla povući odgovarajuću posljedicu, ne bi imalo karakter pravne norme, a to je teško prihvatiti, što znači da treba prihvatiti da svaka povreda može biti razlog žalbe. Međutim, ovakav zaključak ne znači da svaka povreda u svakoj parnici povlači odgovarajuću procesnu sankciju, pa u tom pogledu zakonodavstvo predviđa dvije vrste povreda, u nauci nazvane apsolutno i relativno bitnim. Poznić, B. (1991) Građansko procesno pravo, Beograd, Savremena administracija – izdavačko-štamarsko preduzeće, str. 255.

¹¹Dika, M., Žalba protiv presude prema Noveli ZPP-a iz 2003, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br. 1/03., str. 9..

¹²Dika, M. (2003) Žalba protiv presude prema Noveli ZPP-a iz 2003., Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991) v. 24, br. 1., str. 9.

prvu grupu činile povrede pravila o procesnim pretpostavkama, drugu grupu - povrede koje se tiču osnovnih načela postupka, te konačno, kao treću grupu - povrede koje se tiču pismene izrade presude. Ukoliko bi drugostepeni sud utvrdio neku od taksativno navedenih apsolutno bitnih povreda, to bi za posljedicu imalo ukidanje prvostepene presude i vraćanje predmeta prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

1.2.1. Učestvovanje u donošenju presude osobe koja nema svojstvo sudije / nepropisan sastav suda

U vezi navedene apsolutne povrede određaba parničnog postupka u sudskoj teoriji i praksi nameće se nekoliko pitanja, a koja se uglavnom svode na slijedeća: *ko ima pravo donositi odluke* (da li sud kao državni organ ili pojedine funkcionalne jedinice unutar tog državnog organa)? *Ko su osobe koje nemaju svojstvo sudije?* I, *šta zapravo znači sudjelovati u donošenju odluke?* Prema ustavnim rješenjima sudsku vlast vrše sudovi.¹³ Zapravo, Ustavom BiH i entitetskim Ustavima, kao i Statutom BD BiH, propisana su osnovna načela o organizaciji sudova, dok su zakonima na navednim nivoima vlasti detaljnije propisane nadležnosti, organizacija i struktura sudova. Što se tiče osoba koje nemaju svojstva sudije, u navedeni krug mogle bi se ubrajati: osobe koje nisu imenovane za sudiju (stručni saradnici, sudijski pripravnici), osobe koje su imenovane za sudiju u jednom sudu prije nego se ispune sve formalne pretpostavke za sticanje tog svojstva, kao što je npr. polaganje zakletve, osobe koje su imale svojstvo sudije, ali su ga izgubile uslijed razrješenja ili isteka mandata, te osobe koje ne bi bilo moguće svrstati ni u jednu od prethodno navedenih kategorija osoba, kao što je npr. građanin koji prisustvuje javnom suđenju. Dileme se međutim javljaju kod pitanja da li bi sudijom trebalo smatrati osobu koja jeste imenovana za sudiju, ali u neki drugi sud, a koja ne bi bila po nekoj drugoj zakonskoj osnovi ovlaštena suditi u tom sudu?! Navedeno je moguće tumačiti na dva načina: prema jednom, ukoliko bismo polazili od općeg značenja riječi osoba koja ima svojstvo sudije, sudijom bi se mogla smatrati svaka osoba koja je imenovana za sudiju, u bilo kojem sudu. Drugim riječima, apsolutno bitne povrede ne bi bilo kada bi sudija jednog općinskog suda donio presudu u predmetu nekog drugog općinskog suda, iako nije bilo zakonske osnove da to učini. Prema drugom načinu, svojstvo sudije vezivalo bi se za konkretan sud, pa bi se u tom smislu, osobom koja nema svojstvo sudije smatrala svaka osoba koja nije imenovana u sud u kojem je odluka donesena ili koja po nekoj drugoj zakonskoj osnovi ne bi bila ovlaštena raditi u tom sudu (ispravnije je ovo drugo, budući da onemogućava izigravanje pravila koja se odnose na izbor i imenovanja sudija, pravila o

¹³V. čl. 6 Ustav BiH, čl. 1 Ustav FBiH, čl. 69 Ustav RS, čl. 19. Statut BD BiH.

stvarnoj i mjesnoj nadležnosti i slično). Upitno je i da li bi svojstvo sudije u nekom predmetu trebalo priznati osobi koja ima svojstvo sudije u konkretnom sudu i koja bi u načelu bila ovlaštena donositi odluke u tom sudu, ali u konkretnom slučaju, a prema internom rasporedu predmeta, ne bi bila ovlaštena suditi, tj. sudiji koji je uzeo tuđi predmet ili bi bio uključen u njegovo rješavanje na drugi način i time sebi „prisvojio“ funkcionalnu nadležnost odlučivanja u istom?! Preovladava mišljenje da bi u takvim situacijama odluka takvog sudije bila tek pobojna, jer je ipak riječ o sudiji konkretnog suda.¹⁴ Postavlja se i pitanje da li postoji ova povreda u slučaju kada je u donošenju odluke učestvovala osoba koja nema svojstvo sudije pored drugih osoba koje imaju to svojstvo (npr. kada uz dvoje sudija u donošenju odluke učestvuju i stručni saradnik) ili samo u slučaju u kojem bi odluku donijela osoba koja nema svojstvo sudije. Smatramo da u oba slučaja postoji ova povreda, odnosno smatramo da je potrebno navesti i ustavnopravnu dimenziju problema. Ustavna podjela vlasti na izvršnu, zakonodavnu i sudsku vlast je propisala da samo sudije imaju ovlaštenja suditi. U ovom smislu je Ustavni sud Republike Srpske i donio odluku da stručni saradnici ne mogu samostalno učestvovati u postupku.¹⁵ U Federaciji Bosne i Hercegovine uloga stručnih saradnika nije podlijezala ocjeni ustavnosti, pa iz tog razloga na sudovima u FBiH stručni saradnici mogu samostalno učestvovati u parničnim, vanparničnim i postupcima izvršenja po vjerodostojnim ispravama (u predmetima manje složenosti). Što se tiče značenja sudjelovanja u donošenju odluka, isto bi se odnosilo na sudjelovanje u vijećanju i glasanju prilikom donošenja odluke u vijećima.

1.2.2. Povreda pravila o izuzeću

Navedena povreda postoji ako je u donošenju presude učestvovao sudija koji se po zakonu mora izuzeti, odnosno koji je rješenjem bio izuzet zato što su postojale druge okolnosti koje su dovele u sumnju njegovu nepristrasnost. Radnje koje preduzima sudija koji je izuzet od suđenja u nekom predmetu po sili zakona nemaju dejstvo i moraju se ponoviti od strane drugog sudije, koji bude određen da postupa u predmetu. Navedeno važi i za parnične radnje sudije koji je bio izuzet od suđenja po ocjeni suda.

Primjera radi, povreda pravila o izuzeću postoji ako je sudija drugostepenog suda obavljao sudačku djelatnost u predmetu u kojem je pred prvostepenim sudom saslušan kao svjedok (Odluka VSH: Rev-2540/86 – PSP 37/144).¹⁶ U ovakvim i sličnim slučajevima

¹⁴Dika, M., *Gradansko parnično pravo*, pravni lijekovi, Zagreb, 2010., str. 130-134.

¹⁵Odluka Ustavnog suda RS broj: 105/08 od 11.11.2008. godine, prema kojoj stručni saradnici postupaju pod imenom i uz nadzor svog sudije mentora.

¹⁶Dika, M., *op. cit.*, str. 129.

drugostepeni sud će ukinuti prvostepenu presudu i predmet vratiti na ponovno suđenje, obzirom da navedena povreda ima značaj neotklonjive relevantne povrede odredaba parničnog postupka, odnosno njen značaj je takav da je to bilo od uticaja na donošenje zakonite i pravilne presude.

1.2.3. Povrede pravila o sudskoj nadležnosti

Pravilima o sudskoj nadležnosti određuje se djelokrug poslova koji spadaju u nadležnost sudova i vrši razgraničenje prema državnim organima uprave i inostranim sudovima i organima. U okviru sudske nadležnosti razlikujemo stvarnu, mjesnu i funkcionalnu nadležnost. U našem pravu sud tokom cijelog postupka pazi na stvarnu nadležnost po službenoj dužnosti, a kada je u pitanja mjesna nadležnost samo u slučaju kada se radi o isključivoj mjesnoj nadležnosti, dok se u ostalim slučajevima sud može oglasiti mjesno nenadležnim jedino u slučaju prigovora stranaka (prigovor mjesne nenadležnosti stranke mogu podnijeti najkasnije u odgovoru na tužbu).

Za odlučivanje o zahtjevu za ukidanje stvarne služnosti na gradskom građevinskom zemljištu nadležn je sud (Odluka Vrhovnog suda FBiH, Rev. 150/99 od 08.10.1999.godine). Međutim, zahtjev za povrat dva puta plaćenog poreza nije zahtjev o kome rješava sud u parničnom postupku, već organ uprave u upravnom postupku, bez obzira što je tužilac kao osnov tužbenog zahtjeva naveo neosnovano obogaćenje (Odluka Višeg Privrednog suda, Pž. 383/91). Takođe, sudovi nisu nadležni da u parničnom postupku odlučuju o obavezi plaćanja doprinosa za zdravstveno osiguranje (Rješenje Vrhovnog suda FBiH, br. Pž. 85/01 od 11.09.2001.)¹⁷

Utvrđena povreda pravila o sudskoj nadležnosti za posljedicu ima ukidanje prvostepene presude i odbacivanje tužbe.

1.2.4. Nedopuštena raspolaganja stranaka

Stranke mogu slobodno raspolagati zahtjevima koje su postavile tokom postupka, odnosno, mogu se odreći svog zahtjeva, priznati zahtjev suprotne strane ili nagoditi se, s tim da sud neće uvažiti raspolaganja stranaka koja su protivna prinudnim propisima i moralu društva. Slučajevi kada je sud donio odluku na osnovu nedopuštenih zahtjeva stranaka, protivno odredbama parničnog postupka, imaju obilježja apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka.

¹⁷Mulabdić, S, *op. cit.*, str. 90.-91.

Do ove povrede može doći kada je sud odluku zasnovao na nedopuštenom priznanju činjenica, odnosno i u slučaju u kojem je propustio po službenoj dužnosti utvrditi određene činjenice ili izvesti dokaze.¹⁸

Izdavanje tabularne isprave na temelju ugovora kojim je nekretnina općine otuđena bez javnog natječaja je nedopuštena dispozicija, jer je takav ugovor ništav pravni posao. (VSRH: Rev-1879/94 – IO 1/1996-167)¹⁹

1.2.5. Donošenje presude na osnovu priznanja protivno zakonu

U pravnoj praksi kao razlog za bitnu povredu odredaba parničnog postupka uvijek predstavlja okolnost da je sud protivno odredbama zakona donio presudu na osnovu priznanja. Naime, spor među strankama ne mora uvijek da se završi donošenjem presude na osnovu kontradiktornog raspravljanja, jer moguće je da tuženi do zaključenja glavne rasprave kod prvostepenog suda prizna tužbeni zahtjev. U takvim situacijama sud, bez daljnjeg raspravljanja donosi presudu na osnovu priznanja kojom usvaja tužbeni zahtjev, u skladu sa materijalnim dispozicijama stranaka. Opet napominjemo da, i prema ranijim zakonskim rješenjima parničnog procesnog zakonodavstva, kao i prema sadašnjim, sud naravno neće uvažiti raspolaganja stranaka koja su protivna prinudnim propisima i pravilima morala društva.

Drugostepeni sud je učinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka u slučaju kada je, ograničavajući se na žalbene razloge, previdio bitnu povredu odredaba parničnog postupka koju je učinio prvostepeni sud time što je donio presudu na osnovu priznanja punomoćnika stranke koji nije bio za to ovlašten.²⁰

Bitna povreda odredaba parničnog postupka postoji kada je sud donio presudu na osnovu priznanja kojom se utvrđuje da su tužioci na osnovu ugovora sa bivšim vlasnikom stekli valjan pravni naslov za pravo korištenja neizgrađenog podruštvljenog građevinskog zemljišta.²¹

Ukoliko utvrdi postojanje ove povrede, drugostepeni sud će ukinuti presudu i predmet vratiti na ponovno suđenje. Ukoliko pak sumnja u nejno postojanje, bio bi ovlašten ukinuti odluku i predmet vratiti na ponovno suđenje radi pravilnog utvrđenja materijalnopravno relevantnog činjeničnog stanja.

¹⁸Dika, M, *op. cit.*, str. 142.

¹⁹Ibidem.

²⁰VSBiH, Rev. 49/88 od 17.11.1988.godine, Bilten Vrhovnog suda BiH, broj: 8/89

²¹VSBiH, GvL 46/88 od 09.02.1989.godine, Bilten Vrhovnog suda BiH, broj: 1/89

1.2.6. Donošenje presude na osnovu odricanja protivno zakonu

Okolnost da je sud protivno zakonu donio presudu na osnovu odricanja takođe ima značenje apsolutno bitne povrede. Naime, tužitelj se sve do zaključenja glavne rasprave može odreći tužbenog zahtjeva, kada sud bez daljnjeg raspravljavanja donosi presudu kojom odbija tužbeni zahtjev. Izjava o odricanju mora biti izričita i može se dati u podnesku ili na ročištu u toku prvostepenog postupka sve do zaključenja glavne rasprave.²²

Suđeno je da je sud protivno zakonu donio presudu na osnovu odricanja ako se tužitelj tek nakon zaključenja glavne rasprave odrekao tužbenog zahtjeva (Županijski sud u Sisku, Gž-979/99 IO 2/00-151)²³

1.2.7. Donošenje presude zbog propuštanja protivno zakonu

Apsolutno bitnu povredu odredaba parničnog postupka predstavlja i okolnost da je sud protivno zakonu donio presudu zbog propuštanja. Parnični postupak je postupak dvije suprostavljene strane - tužitelja koji putem istog traži zaštitu svojih subjektivnih prava i tuženog koji u pravilu pokušava osporiti osnovanost tužbenog zahtjeva. Savremeni pravni sistem traži brzo i efikasno rješavanje pravnih sporova, a skupo i dugotrajno parničenje i odugovlačenje u pružanju pravne zaštite nanosi štetu i onoj stranki koja konačno uspije u sporu. Tuženi nije obavezan da se u postupku aktivno ponaša, ali ako je odlučio da se ponaša pasivno, onda mora snositi i negativne posljedice takvog ponašanja.²⁴ Zbog toga je predviđena mogućnost da sud donese presudu zbog propuštanja.²⁵ Sud će donijeti presudu kojom se usvaja tužbeni zahtjev (presuda zbog propuštanja) kada tuženi, kome je uredno dostavljena tužba u kojoj je tužilac predložio donošenje presude zbog propuštanja, ne dostavi pismeni odgovor na tužbu u zakonskom roku, osim ako je tužbeni zahtjev očigledno neosnovan. Tužbeni zahtjev je očigledno neosnovan ako je očigledno protivan činjenicama navedenim u tužbi i ako su činjenice na kojima se temelji tužbeni zahtjev u očiglednoj protivnosti s dokazima koje je sam tužilac predložio ili s činjenicama koje su općepoznate.

²²Mulabdić, S, *op. cit.*, str. 359.

²³Dika, M, *op. cit.*, str. 144.

²⁴Mulabdić, S, *op. cit.*, str. 360.

²⁵Prema ranijim zakonskim rješenjima kao sankcija za tuženikovo pasivno ponašanje bila je predviđena presuda zbog izostanka.

1.2.8. Donošenje presude zbog izostanka protivno zakonu

Apsolutno bitna povreda odredaba parničnog postupka postoji i u slučaju kada je sud protivno zakonu donio presudu zbog izostanka, a što potvrđuju i slijedeći primjeri iz sudske prakse:

Suđeno je da nisu ispunjeni uslovi za donošenje presude zbog izostanka: - ako je tuženi na dan donošenja te presude dostavio sudu podnesak i zatražio donošenje presude nakon izvođenja dokaza saslušanja stranaka (VSH: Gzz-44/83 – PSP 24/206), - ako na pripremno ročište ili prvo ročište za glavnu raspravu ako pripremno ročište nije održano nisu došle obje stranke, unatoč tome što je tužitelj predložio da se ona održi u njegovoj odsutnosti (Okružni sud u Zadru, Gž - 839/89 - PSP 44/166), - ako je od dana kada je tuženi primio poziv za ročište na kojem je donesena presuda zbog izostanka do dana kada je to ročište održano prošlo manje od osam dana (Vrhovni sud Hrvatske, Rev 263/93 - IO 1994/298), - ako je tuženi telefonom opravdao svoj nedolazak na zakazano ročište, jer je time pokazao volju da raspravlja o predmetu spora, što znači da je osporio tužbeni zahtjev (Vrhovni sud Hrvatske, Rev – 3330/94 – IO 1/1998 – 176), - ako je presuda zbog izostanka donijeta na drugom ročištu, ako je prvo ročište za glavnu raspravu bilo odgođeno na prijedlog tuženog, jer je trebalo uzeti da je tuženi, tražeći odgodu, zapravo osporio tužbeni zahtjev (Vrhovni sud Hrvatske, Rev – 251/96- INF 4794/00).²⁶

Sud nije ovlašten da donese presudu zbog izostanka kada je tuženi u blagovremeno dostavljenom odgovoru na tužbu priznao tužbeni zahtjev. Tuženi ima pravni interes da žalbom pobija presudu zbog izostanka ako bi, da je sud pravilno postupao, bila donesena za njega povoljna odluka o naknadi parničnih troškova. (VS BiH, broj: Pž. 842/88 od 16.11.1989.godine, Bilten Vrhovnog suda BiH, broj 4/89)²⁷

1.2.9. Donošenje presude bez održavanja rasprave protivno zakonu

Okolnost da je sud protivno zakonu donio presudu bez održavanja rasprave predstavlja apsolutno bitnu povredu odredaba parničnog postupka. Ovo iz razloga što sud, u pravilu odlučuje na temelju usmene, neposredne i javne rasprave.²⁸ Izraz „u pravilu“

²⁶Dika, M, *op. cit.*, str. 145.-146.

²⁷Porobić, M., Porobić, V. i Porobić, J., (2004) Zakoni o parničnom postupku (Federacija BiH, Republika Srpska i Brčko Distrikt BiH) sa komentarom i sudskom praksom, Sarajevo, str. 663.- 664.

²⁸Usmeno postupanje omogućava raspravljanje i nepismenoj stranci, kao i koncentraciju napada i odbrane, a time i brži tok parnice. Omogućava polemično i koncentrisano raspravljanje, odnosno brzu reakciju suprotne stranke, kao i suda. Primjenom pravila o neposrednom izvođenju dokaza sudija dolazi do izvornih saznanja o određenim činjenicama svojim čulima. On je u mogućnosti da cijeni ne samo izgovorene riječi, već i okolnosti u kojima je to učinjeno, razne

upućuje na zaključak da povreda postoji samo onda kada je propisano da se prije donošenja presude mora održati rasprava, tako da se o istoj ne bi moglo govoriti u slučajevima kada je sud donio presudu zbog propuštanja, priznanja, izostanka ili priznanja.²⁹ Zbog postojanja ove povrede drugostepeni sud je dužan ukinuti presudu i predmet vratiti na novo suđenje.

1.2.10. Povreda načela saslušanja stranaka

Situacija kada sud nekoj stranci svojim nezakonitim postupanjem, a naročito propuštanjem dostave, nije dao mogućnost da raspravlja pred sudom, a takvo postupanje je bilo od uticaja na donošenje zakonite i pravilne presude, ima značenje apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka.

Sud čini povredu odredba parničnog postupka time što stranci nije data mogućnost da raspravlja pred sudom, jer joj nisu dostavljene na izjašnjenje isprave koje je u spis priložila suprotna strana (Odluka Privrednog suda Hrvatske, broj: Pž. 241/91 od 12.02.1992.godine)³⁰ Situacija da stranka uslijed drugih razloga nije mogla raspravljati pred sudom, onih koji se tiču isključivo nje same ili ponašanja trećih za koje sud nije odgovoran, ne bi bila relevantna. U konkretnom slučaju stranka bi mogla eventualno tražiti ponavljanje postupka, a nikako izjaviti pravni lijek.³¹ U judikaturi je zauzet stav da se samo prema strankama može počiniti bitna povreda onemogućavanjem raspravljanja pred sudom, odnosno da se ova povreda ne može učiniti prema trećim licima, osim u slučaju kada umješaču nije data mogućnost da raspravlja pred sudom. Onemogućavanje raspravljanja pred sudom umješaču u nekim slučajevima može izazvati istu posljedicu kao da je ta mogućnost oduzeta samoj stranci u postupku, pogotovo ukoliko je stranka umješaču prepustila vođenje postupka. Ova povreda naročito postoji u slučaju kada sud odbije prigovore i prijedloge umješača.³²

1.2.11. Povreda pravila o jeziku

Svojstvo apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka imala bi i okolnost da je sud protivno zakonu odbio zahtjev stranke da se u postupku služi svojim jezikom i

gestikulacije, sigurnost ili zbunjenost onoga ko izgovara riječi, da sazna sadržinu isprave itd. Za više pogledati: Zečević, E., Komentar zakona o parničnom postupku, Sarajevo, 2004, str. 9.

²⁹Dika, M, *op. cit.*, str. 146.

³⁰Mulabdić, S, *op. cit.*, str. 67.

³¹Dika, M; Triva, S. Građansko parnično procesno pravo, Zagreb, 2004., str. 694.

³²Ibidem, str. 696.

pismom. Naime, prema odredbama ranijeg ZPP FBiH parnični postupak se vodio na bosanskom ili hrvatskom jeziku, a službeno pismo bila je latinica.³³ No, obzirom na multietničku strukturu stanovništva u BiH i sveprisutni princip konstitutivnosti naroda, navedena odredba je izmijenjena u mjeri da sadašnji ZPP FBiH propisuje da su u parničnom postupku u ravnopravnoj upotrebi bosanski, hrvatski i srpski jezik, dok su latinica i cirilica službena pisma.³⁴ Ipak, smatramo da ova povreda ne postoji ukoliko bi se postupak odvijao na jeziku koji stranka razumije, naročito kada se radi o multietničkim državama kao što je Bosna i Hercegovina gdje je razlika između tri jezika (bosanski, hrvatski i srpski) neznatna i gdje osoba koja poznaje jedan od ovih jezika bez problema razumije i druga dva.

Suđeno je da povreda ne postoji: - bez obzira na to što pismeni nalaz i mišljenje vještaka nisu dijelom pisani jezikom stranaka, ako su cijeli nalaz i mišljenje pročitani u prisustvu stranaka na njihovom jeziku, koje inače nisu tražile pismeni prijevod nalaza i mišljenja vještaka (VSH: Rev 843/79 – PSP 16/201), - ako stranka u postupku nije tražila da se služi svojim jezikom (VSH: Rev – 1062/85 PSP 29/149), - odnosno jezikom koji razumije, a sud nije imao razloga posumnjati da ona ne razumije hrvatski jezik (ŽS KO: Gž-461/02 IO 1/03-199).³⁵

Ukoliko utvrdi postojanje ove povrede drugostepeni sud je dužan ukinuti pobijanu odluku i predmete vratiti na ponovo suđenje.

1.2.12. Povreda pravila o stranačkoj sposobnosti

Parnica se zasniva na principu dvije stranke (tužitelj i tuženi) sa suprotnim interesima. Tužitelj je ona stranka koja od suda zahtijeva zaštitu svojih subjektivnih prava, dok je tuženi stranka u odnosu na koju se ta zaštita zahtijeva. Ko sve može biti strankom u postupku propisano je normama materijalnog prava.³⁶ Prema tome, apsolutno bitna povreda odredaba parničnog postupka postojala bi i onda kada je u postupku učestvovala osoba koja po zakonu ne može biti stranka u postupku.

Suđeno je da ova povreda ne postoji: - ako kao stranka u postupku učestvuje pravna osoba, sve dok se njezin prestanak ne upiše u sudski registar (VSH: Rev: 70/85 – PSP

³³Član 6. Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (Sl. novine FBiH, broj: 42/98 i 3/99)

³⁴Mišljenja smo da je navedena izmjena povezana sa Odlukom ustavnog suda BiH o konstitutivnosti naroda u entitetima (Odluka broj: 5/98, Sl. glasnik BiH, broj: 23/00)

³⁵Dika, M., *op. cit.*, str. 153.

³⁶Strankom u parnici mogu biti sve fizičke i pravne osobe, dok se posebnim propisima može odrediti ko još može biti stranka u postupku, osim fizičkih i pravnih osoba. (npr. u pojedinim slučajevima određenim porodičnim zakonom kao stranka u postupku može se javiti i organ starateljstva)

30/107), - ako je kao stranka učestvovala pravna osoba koja nema aktivnu legitimaciju, jer pravna osoba ima stranačku sposobnost (VSH: Rev1650/00 – INF – N 5002/02).³⁷

Suđeno je da ova povreda postoji: - ako je stranka u postupku uprava carina, jernema svojstvo pravne osobe (VSH: Rev-254/87 – PSP 36/98), - te ministarstvo iz istih razloga (VSH: Rev-3006/93 – IO 1/1995-114, VSH: Rev-3745/94 – INF-N 4649/98), - ako je stranka u postupku protiv koje je vođen postupak nepostojeća pravna osoba (VSH: Rev-GZZ – 46/97 – INF 4668-4669/98), - ako je u postupku tuženog učestvovala obrtnička radnja koja nije ni pravna ni fizička osoba, jer kao tuženi treba biti označena fizička osoba, vlasnik obrta (VTSRH: Pž-3796/95 - INF-4604/98).³⁸

1.2.13. Povreda pravila o parničnoj sposobnosti

Parnična sposobnost podrazumijeva sposobnost stranke da sama ili preko punomoćnika preduzima parnične radnje, sa odgovarajućim procesnopravnim posljedicama. Shodno navedenom, svojstvo apsolutno bitne povrede određaba parničnog postupka imala bi i okolnost ukoliko je u postupku učestvovala parnično nesposobna osoba, odnosno ako je takva osoba sama poduzimala radnje. Na parničnu sposobnost kao procesnu pretpostavku pazi samo prvostepeni sud po službenoj dužnosti tokom cijelog postupka. Napominjemo da se radi o eventualno utvrđenoj parničnoj nesposobnosti kao otklonjivom nedostatku. Za razliku od ranijih zakonskih rješenja kada je sud u toku cijelog postupka po službenoj dužnosti pazio može li osoba koja se pojavljuje kao stranka biti stranka u postupku i je li parnično sposobna, odnosno zastupa li parnično nesposobnu stranku njezin zakonski zastupnik i ima li zakonski zastupnik posebne ovlasti kad su one potrebne, prema novim rješenjima, žalba nezadovoljne stranke je ta koja treba da ukaže drugostepenom sudu da parnično nesposobnu stranku nije zastupao zakonski zastupnik, ili da zakonski zastupnik, odnosno punomoćnik stranke, nije imao potrebna ovlaštenja za vođenje parnice ili obavljanje pojedinih radnji u postupku nije naknadno odobreno. Ukoliko drugostepeni sud utvrdi da povreda uistinu postoji, onda će rješenjem ukinuti prvostepenu presudu i vratiti predmet prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

1.2.14. Nedostaci u zastupanju

Apsolutno bitna povreda određaba parničnog postupka uvijek postoji ako stranku koja je pravna osoba nije zastupala ovlaštena osoba, ili ako parnično nesposobnu stranku

³⁷Dika, M. op. cit., str. 154.

³⁸Ibidem, str. 154.-155.

nije zastupao zakonski zastupnik, ili ako zakonski zastupnik odnosno punomoćnik stranke nije imao potrebno ovlaštenje za vođenje parnice ili za pojedine radnje u postupku nije bilo naknadno odobreno.³⁹ U građanskom procesnom pravu većine nacionalnih zakonodavstava, pa tako i u našem, ne postoji institut obaveznog zastupanja stranke po punomoćniku, odnosno advokatu, budući da stranka parnicu može voditi sama ili preko punomoćnika koji će u njeno ime i za njen račun preduzimati procesne radnje sa procesnopравnim posljedicama. Ako već odluči da angažuje punomoćnika onda u takvom slučaju postoji niz pravila koja se moraju poštovati kako bi takvo zastupanje stranke bilo valjano, posebno kada je riječ o tome ko sve može zastupati stranku u postupcima pred nedležnim organima i obim punomoći, odnosno ovlaštenja koja zastupnik/punomoćnik ima u svakom konkretnom slučaju. Inače, govorimo o tri vrste zastupnika: zakonski zastupnik (roditelj i staratelj), zastupnik pravne osobe i punomoćnik.⁴⁰

Suđeno je da postoji apsolutno bitna povreda: - ako je dijete zastupao roditelj kojem ono nije povjereno na odgoj i čuvanje (VSH: Rev-902/88 – PSP 46/93), - ako je tužbeni zahtjev priznao punomoćnik koji nije advokat, iako na to nije izričito ovlašten (VTSRH: Pž-1435/94 – Zbirkica 3/88), - ako je žalba dostavljena privremenom zastupniku odnosno staratelju za poseban slučaj nakon što se stranka kojoj je takav zastupnik postavljen pojavi pred sudom zato što nakon tog trenutka dostavu treba obavljati njoj lično (VSRH: Gzz-145/02 INF-N 5202/04), - ako je i nakon otvaranja stečajnog postupka punomoćnik kojeg je imenovala prijašnja uprava trgovačkog društva nastavio poduzimati radnje u postupku za to društvo (VTSRH: Pž-5560/00 – INF-N4997).

Suđeno je da ova povreda ne postoji: - ako je za stranku imovinskopravni spor pokrenuo pred sudom bez posebnog odobrenja organ starateljstva staratelj koji je postavljen upravo zato da je zastupa pred sudovima radi zaštite njezinih imovinskih prava i interesa (VSH: Rev - 531/89 – PSP 47/132), - ako se o stranci samo zbog njena fizičkog stanja brinu druge osobe (VSH: Rev-2915/94 IO 1/1998-185), - ako umre punomoćnik koji je prije toga prenio punomoć na drugu osobu (VSH: Rev-827/86 – PSP 35/158).⁴¹

³⁹Ibidem, str. 157.

⁴⁰Usporedbe radi, prema ranijem ZPP-u FBiH punomoćnik može biti svaka osoba koja ima potpunu poslovnu sposobnost (član 81.), dok novi ZPP FBiH u članu 301. propisuje da punomoćnik može biti advokat, advokatsko društvo ili uposlenik službe za besplatnu pravnu pomoć, kao i za pravne osobe uposlenik te pravne osobe, a za fizičke osobe braćni, odnosno vanbraćni drug stranke ili srodnik stranke po krvi ili po tazbini.

⁴¹Dika, M, *op. cit.*, str. 156.-157.

1.2.15. Litispendencija, pravosnažno presuđena stvar, sudska nagodba

Apsolutno bitna povreda određaba parničnog postupka uvijek postoji ako je pred sudom odlučeno o zahtjevu o kojem teče parnica ili o kojem je već prije pravomoćno presuđeno, ili o kojem je zaključena sudska nagodba. Naime, jedno od najbitnijih procesnopравnih dejstava koje proizvodi jedna parnica (inače, parnica počinje teći onog trenutka kada tuženi primi tužbu) jeste zabrana nove parnice među istim strankama, u istom predmetu spora, pred istim ili nekim drugim sudom (isti identitet parnice).⁴² Sud će tokom cijelog postupka po službenoj dužnosti paziti teče li druga parnica o istom zahtjevu među istim strankama pred nekim drugim sudom. Ako takva parnica bude pokrenuta, sud će tužbu odbaciti. Na isti način će postupiti i kada utvrdi da je riječ o pravosnažno presuđenoj stvari ili kada utvrdi da je o istom zaključena sudska nagodba.

Suđeno je da ova povreda ne postoji: - ako je pravosnažna presuda donesena u sporu između drugih stranaka (VPSH: Pž-1850/75 PSP 16/299), - ako su pravosnažnom presudom dosuđene zatezne kamate po stopi nižoj od propisane (VSH: Rev: 2295/87 PSP 42/27), - ako je u prvoj parnici tužitelj odbijen kao mjenični vjerovnik, a u novoj parnici isti iznos traži kao vjerovnik iz osnovnog pravnog odnosa (VSH: II Rev – 63/88 – PSP 43/108), - ako se u jednoj parnici traži utvrđenje da je ugovor o doživotnom izdržavanju ugovor o darovanju, dok se u drugoj traži njegovo poništenje (VSH: Rev - 2546/90 – PSP 50/140).⁴³

1.2.16. Povreda načela javnosti

Apsolutno bitna povreda određaba parničnog postupka uvijek postoji ako je sa glavne rasprave protivno zakonu bila isključena javnost. Javnost rasprave je jedno od osnovnih načela parničnog postupka, prema kojem punoljetni građani imaju ovlaštenje da prisustvuju istoj, kako bi stekli uvid u postupnje suda. Naravno, postoje situacije, zkom predviđene, kada je moguće isključiti javnost sa rasprave (interesi čuvanja čuvanja službene, poslovne ili lične tajne, zaštita interesa maloljetnika, bračni sporovi itd.). Prema tome, svako odstupanje od načela javnosti, osim zakonom predviđenih slučajeva, predstavlja apsolutno bitnu povredu određaba parničnog postupka. Ne može se uzeti da je povrijeđen princip glavne rasprave ako u sudnicu može ući ograničen broj građana.⁴⁴

⁴²Prema Rješenju VS FBiH, broj: Rev. 91/99 od 12.08.1999.g. (objavljenom u Biltenu sudske prakse VS FBiH 2/99) identitet parnice postoji kada se parnica zasniva na istoj činjeničnoj i pravnoj osnovi među istim strankama.

⁴³Dika, M, *op. cit.*, str. 158.

⁴⁴Zečević, E., *op. cit.*, str. 121.

1.2.17. Nedostaci zbog kojih se presuda ne može ispitati

Apsolutno bitna povreda odredaba parničnog postupka uvijek postoji ako presuda ima nedostataka zbog kojih se ne može ispitati, a osobito ako je izreka presude nerazumljiva, ako proturiječi sama sebi ili razlozima presude, ili ako presuda nema uopće razloga, ili u njoj nisu navedeni razlozi o odlučnim činjenicama, ili su ti razlozi nejasni i proturječni, ili ako o odlučnim činjenicama postoji proturiječnost između onoga što se u razlozima presude navodi o sadržaju isprava ili zapisnika o iskazima danim u postupku i samih tih isprava ili zapisnika. Ova se povreda naravno može dovesti u vezu sa odredbama o sadržaju pismeno izrađene presude, prema kojima svaka presuda mora imati zakonom određene dijelove. U najvećem broju slučajeva nedostaci se vežu za izreku i obrazloženje, a manje za uvod. Ovo vjerovatno iz razloga što se nedostaci u uvodu, posebno oni koji se odnose na podatke o strankama, njihovim zastupnicima, o tome nakon kojeg ročišta je odluka donešena, kada je donešena i tome slično, mogu otkloniti po pravilima koja se odnose na ispravljanje presude. Ipak moguće je da su naprijed navedeni nedostaci, eventualno povezani sa nedostacima u obrazloženju, mogli dovesti do toga da se presuda ne bi mogla ispitati u pogledu nekih svojih bitnih elemenata.⁴⁵

Kada u izreci presude nije označen tužbeni zahtjev koji se odbija, izreka je uvijek nerazumljiva i kao takva nije podobna proizvesti materijalnopravne niti procesnopravne posljedice presuđene stvari, jer takve pravne posljedice proizvodi i pravno obavezuje samo izreka, a ne i razlozi presude, sve i kada je u njima navedeno o kojem je tužbenom zahtjevu raspravljano u postupku (Odluka Vrhovnog suda FBiH, Gvl. 51/03 od 30.12.2003.godine). Propuštanje da se u obrazloženju presude navedu razlozi zbog kojih je jedan dio tužbenog zahtjeva odbijen predstavlja bitnu povredu odredaba parničnog postupka (Odluka Vrhovnog suda Srbije, Gž. 1904/72).⁴⁶

1.2. Relativno bitne povrede odredaba parničnog postupka

Relativno bitna povreda odredaba parničnog postupka postoji ako sud tokom postupka nije primijenio ili je nepravilno primijenio neku odredbu zakona, a to je bilo ili je moglo biti od uticaja na donošenje zakonite i pravilne presude.⁴⁷ Za razliku od apsolutno bitnih povreda odredaba parničnog postupka čije samo postojanje znači da je došlo do povrede odredaba postupka i gdje nije bitan meritum same povrede, kod relativno bitnih povreda samo postojanje povrede ne proizvodi nikakve pravne posljedice ukoliko ista

⁴⁵Dika M., *op. cit.*, str. 161-165.⁴⁶Mulabdić, S., *op. cit.*, str. 363.-364.⁴⁷Dika, M.; Triva, S., *op. cit.*, str. 690.

povreda nije dovela ili nije mogla dovesti do nepravilne ili nezakonite odluke. Dakle, za relativno bitne povrede bitno je postojanje uzročno-posljedične veze između povrede i donesene presude: da je povreda dovela ili je mogla dovesti do donošenja nepravilne presude. Da li je ona mogla prouzrokovati takvu odluku, sud cjeni u svakom konkretnom slučaju, obzirom na okolnosti pod kojima je povreda učinjena. Primjera radi, sud je odbio prijedlog stranaka da se izvede određeni dokaz, a to je za posljedicu imalo nepravilno utvrđenje činjeničnog stanja. Ili, sud nije u duhu zahtjeva načela poučavanja neukih stranaka ukazao strankama na posljedice nepreduzimanja procesnih radnji, niti na procesne radnje koje stranka treba da preduzme (na činjenice koje treba da iznesu) i slično.⁴⁸ Za razliku od apsolutno bitnih, sud na relativno bitne povrede ne pazi po službenoj dužnosti, već po prigovoru stranaka.

2. Povreda odredaba parničnog postupka kao žalbeni razlog prema novim zakonskim rješenjima

Veliki broj neriješenih predmeta iz građansko-pravne oblasti, dužina postupka u parničnim predmetima i mnogi drugi problemi ukazali su na potrebu izmjene postojećih procesnih zakona u našem zakonodavstvu, o čemu je bilo govora u uvodnim razmatranjima. Upravo je iz prethodno navedenih razloga, ali i iz mnogih drugih, došlo do izmjena i u parničnim zakonima na svim nivoima u BiH. Obzirom da su predmet našeg interesovanja izmjene koje se tiču žalbenih razloga i to konkretno povreda odredaba parničnog postupka, to ćemo i u ovom dijelu u kojem govorimo o kojim konkretno novinama se radi, akcenat zadržati upravo na njima.

Naime, ako uporedimo rješenja u novim entitetskim Zakonima o parničnom postupku, ZPP-u BD BiH i rješenja u ZPP-u pred Sudom, sa ranijim zakonskim rješenjima iz parničnog zakonodavstva uočićemo da se prema novim zakonskim rješenjima presuda više ne može pobijati zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka, već samo zbog povreda odredaba parničnog postupka. Tako novo parnično procesno pravo svojim odredbama, i to: odredbama čl. 209. entitetskih ZPP, odredbama čl. 318. ZPP BD BiH i odredbama čl. 176. ZPP pred sudom BiH propisuje da povreda odredaba parničnog postupka postoji ako sud u toku postupka nije primijenio ili je nepravilno primijenio koju odredbu tog Zakona, a to je bilo od uticaja na donošenje zakonite i pravilne presude. U slučaju da je u toku sudskog postupka učinjena povreda parničnog postupka koja nije uticala na donošenje pravilne i zakonite odluke, ta povreda se neće smatrati povredom odredaba parničnog postupka koju propisuju odredbe čl. 208., a u vezi sa čl. 209.

⁴⁸Čalića, B.; Omanović, S., Građansko procesno pravo, Sarajevo, 2000., str. 278.

entitetskih Zakona, odredbe čl. 317. i 318. ZPP BD BiH, odnosno odredbe čl. 175. i 176. ZPP pred Sudom BiH. Međutim, posljednjim izmjenama i dopunama ZPP RS (Sl. Glasnik RS, br. 61/13) i ZPP pred Sudom BiH (Sl. Glasnik BiH, br. 58/13) dalje su precizirani slučajevi u kojima povreda odredaba parničnog postupka uvijek postoji, odnosno isti su taksativno navedeni. Tako je ZPP-om RS propisano da je povreda odredaba parničnog postupka uvijek od uticaja za donošenje zakonite i pravilne presude u slijedećim slučajevima: ako je u donošenju presude učestvovao sudija koji je po zakonu morao biti isključen ili izuzet, ako je odlučeno o zahtjevu koji nije u sudskoj nadležnosti, ako je sud odlučio o tužbenom zahtjevu za koji je stvarno nadležan viši sud iste vrste ili redovni sud druge vrste, ako je protivno odredbama ovog zakona sud zasnovao svoju odluku na nedopuštenim raspolaganjima stranaka, ako je sud donio presudu bez glavne rasprave, ako je protivno odredbama ovog zakona sud donio presudu na osnovu priznanja, presudu na osnovu odricanja i presudu zbog propuštanja, ako je protivno odredbama ovog zakona sud odbio zahtjev stranke da se u postupku služi svojim jezikom i pismom i da prati tok postupka na svom jeziku, ako je u postupku kao tužilac ili tuženi učestvovalo lice koje ne može biti stranka u postupku ili ako stranku koja je pravno lice nije zastupalo ovlašćeno lice, ili ako parnično nesposobnu stranku nije zastupao zakonski zastupnik ili ako zakonski zastupnik, odnosno punomoćnik stranke nije imao potrebno ovlašćenje za vođenje parnice ili za pojedine radnje u postupku, ako vođenje parnice, odnosno obavljanje pojedinih radnji nije bilo naknadno odobreno, ako je odlučeno o zahtjevu o kojem već teče parnica ili koga se tužilac odrekao ili u kojem je već prije pravosnažno presuđeno ili o kojem je već zaključeno sudsko poravnanje, ili poravnanje koje po posebnim propisima ima svojstvo sudskog poravnania, ako je protivno zakonu bila isključena javnost na glavnoj raspravi, ako je presudom prekoračen tužbeni zahtjev, ako je odlučeno o neblagovremeno podnesenoj tužbi, a zbog toga je tužba trebalo da se odbaci, ako prije podnošenja tužbe nije sproveden zakonom predviđen postupak mirnog ili drugačijeg ostvarivanja prava, a zbog toga je tužba trebalo da se odbaci.⁴⁹ I ZPP pred Sudom BiH na identičan način propisuje slučajeve u kojima povreda odredaba parničnog postupka uvijek utiče na donošenje zakonite i pravilne presude, s jedinom razlikom da kao povredu odredaba parničnog postupka ne predviđa slučajeve kada je sud odlučio o tužbenom zahtjevu za koji je stvarno nadležan viši sud iste vrste ili redovni sud druge vrste.⁵⁰

Drugostepeni sud, odnosno drugostepeno vijeće u svakom konkretnom slučaju ispituje da li je povreda odredaba parničnog postupka, koja podrazumijeva da sud u toku

⁴⁹Čl. 209. st. 2 ZPP RS (Sl. glasnik RS, br. 61/13)

⁵⁰Čl. 176. st. 2. ZPP pred sudom BiH (Sl. glasnik BiH, br. 58/13)

postupka nije primijenio ili je nepravilno primijenio koju zakonsku odredbu, uticala na donošenje zakonite i pravilne odluke. Svoju odluku drugostepeni sud, odnosno vijeće zasniiva na slobodnoj ocjeni dokaza, to jest na jednom od osnovnih načela parničnog postupka, pa će slijedom toga i u procjeni ovakvih slučajeva uzeti u obzir dokaze koji ukazuju na povrede odredaba parničnog postupka, te u skladu sa tim dokazima donijeti svoju odluku. U nastavku slijedi jedan primjer iz sudske prakse u kojem je drugostepeni sud odlučio da u konkretnom slučaju ne postoji povreda odredaba parničnog postupka:

Prvostepeni sud je, između ostalog, dozvolio provođenje dokaza čitanjem iskaza stranaka saslušanim pred drugim sudijom. Nakon provedenog dokaznog postupka, u kojem su saslušani mnogobrojni svjedoci, pročitani iskazi mnogobrojnih svjedoka, izvršen uvid u relevantnu dokumentaciju, te kao što je naprijed istaknuto, proveden dokaz čitanjem iskaza parničnih stranaka, prvostepeni sud je udovoljio zahtjevu tužitelja. U žalbi protiv prvostepene presude tuženi ističe da je prvostepeni sud povrijedio načelo neposrednosti kada je pročitao iskaze stranaka saslušanih pred drugim sudijom, ističući da je takva povreda postupka uticala na zakonitost i pravilnost pobijane presude. Kako iz stanja prvostepenog spisa, konkretno, iskaza saslušanih svjedoka, zapisnika o iskazima saslušanih svjedoka, te uvida u dokumentaciju, proizlazi činjenično utvrđenje prvostepenog suda, koje prihvata i drugostepeni sud, i koje je kao takvo bilo dovoljno za odluku o tužbenom zahtjevu, to povreda postupka na koju se ukazuje u žalbi nije uticala na zakonitost i pravilnost pobijane presude, jer iz prednjeg jasno proizlazi da je prvostepeni sud mogao da odluči valjano o zahtjevu tužitelja i bez provođenja dokaza saslušanjem stranaka, čiji iskazi, a što se napominje opreza radi, mada pročitani, ne protivrječe činjeničnom utvrđenju prvostepenog suda.⁵¹

Obzirom da je odredbama čl. 221. entitetskih ZPP, odredbama čl. 330. ZPP BD BiH i odredbama čl. 188. ZPP pred sudom BiH, propisano da drugostepeni sud odnosno drugostepeno vijeće, ispituje prvostepenu presudu u onom dijelu u kojem se pobija žalbom, u granicama razloga navedenih u žalbi, pazeći po službenoj dužnosti na primjenu materijalnog prava i povrede odredaba parničnog postupka koje se odnose na stranačku sposobnost i zastupanje, to znači da žalitelj u žalbi mora da ukaže na postojanje svake druge povrede odredaba parničnog postupka, osim one na koju sud pazi *ex officio*. Ukoliko žalitelj na iste ne ukaže u žalbi, drugostepeni sud nema ovlaštenja da po službenoj dužnosti ispituje eventualne povrede odredaba parničnog postupka, pa makar one i postojale. Drugim riječima, drugostepeni sud po službenoj dužnosti može ispitivati samo

⁵¹ Stanišić, J. Žalbeni postupak i rasprava pred drugostepenim sudom, Sarajevo, 2006, Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine, Javna ustanova centar za edukaciju sudija i tužitelja u F BiH, Javna ustanova centar za edukaciju sudija i javnih tužitelja u RS, str. 51.

one povrede koje je zakon izričito propisao, a na sve druge povrede žalitelj mora ukazati.⁵² Zahvaljujući raspravnom načelu, kao temelju nove koncepcije parničnog procesnog zakonodavstva, ukoliko žalitelj u razlozima navede da je učinjena povreda odredaba parničnog postupka, isti treba da navede koja je povreda učinjena i kako je ista uticala na zakonitost i pravilnost pobijane presude.

Za razliku od ranijih rješenja u procesnom zakonodavstvu, kada je zbog bitnih povreda odredaba parničnog postupka drugostepeni sud morao ukinuti odluke prvostepenih sudova, sadašnjim zakonskim rješenjima propisano je, da će drugostepeni sud, odnosno vijeće, samo ukoliko nađe da se radi o povredama sadržanim u odredbama čl. 227. ZPP FBiH, čl. 227. i 227.a ZPP RS, odredbama čl. 194. i 194.a ZPP pred sudom BiH, odnosno odredbama čl. 336. ZPP BD BiH, moći ukinuti odluku prvostepenog suda. U svim ostalim slučajevima to neće biti slučaj, obzirom da postoje mogućnosti otklanjanja istih, kako je to predviđeno odredbama čl. 217. entitetskih Zakona, čl. 184. ZPP pred sudom BiH, odnosno odredbama čl. 326. ZPP BD BiH na raspravi pred drugostepenim sudom odnosno vijećem, kao i mogućnost preinačenja presude, odnosno odluke zbog povrede postupka, u sjednici vijeća, u smislu odredaba čl. 229. entitetskih ZPP, odredaba čl. 196. ZPP pred sudom BiH, odnosno odredaba čl. 338. ZPP BD BiH.

Na kraju izlaganja, smatramo za potrebnim naglasiti činjenicu da su sve izmjene sadržane u novom parničnom zakonodavstvu u konačnici imale za cilj da se parnični postupak učini ekonomičnijim i efikasnijim. Ovo posebno uzimajući u obzir standarde iz člana 6. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda⁵³, odnosno zahtjeve da se postupak provodi u razumnom roku, a što se svakako odnosi i na postupanja sudova u parničnim predmetima. Naime i prema ranijim zakonskim rješenjima, vijeće drugostepenog suda moglo je prilikom odlučivanja o žalbi, ocijeniti da je radi pravilnog utvrđivanja činjeničnog stanja potrebno pred drugostepenim sudom zakazati, odnosno održati raspravu na kojoj će se izvesti već izvedeni dokazi, ali praksa je pokazala da ta mogućnost skoro pa i nije korištena, pa su se predmeti vraćali na ponovno suđenje prvostepenom sudu radi pravilnog utvrđivanja činjeničnog stanja. To najbolje

⁵²Braun, S. Granice ispitivanja provstepene presude, Novi Sad, 1962. Glasnik Advokatske komore Vojvodine, Časopis za pravnu teoriju i praksu, str. 6.

⁵³Evropska Konvencija je prvi međunarodni instrument o ljudskim pravima koji teži zaštiti širokog kruga građanskih i političkih prava, kako time što ima oblik ugovora koji pravno obavezuje visoke strane ugovornice, tako i time što uspostavlja sistem nadzora nad zaštitom prava na unutrašnjem planu. Njen najrevolucionarniji doprinos vjerovatno je uključivanje odredbe (član 34*) prema kojoj visoka strana ugovornica može prihvatiti nadzor Evropskog suda za ljudska prava u slučajevima kada pojedinac, a ne država, pokreće postupak. Jedno od mjerila za uspjeh Konvencije jeste prihvatanje ovog prava na individualnu aplikaciju od strane svih visokih strana ugovornica. (http://www.coe.ba/pdf/ECHR_Kratki_vodic_bh.pdf)

ilustruje odredba člana 352. st. 2 ranijeg ZPP FBiH prema kojoj je drugostepeni sud ovlašten vratiti predmet prvostepenom sudu i onda kad stranka nije pobijala presudu zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, ako se pri rješavanju o žalbi pojavi opravdana sumnja da su činjenice na kojima je utemeljena prvostepena presuda pravilno utvrđene. Ovdje ponovno napominjemo da je sadašnjim zakonskim rješenjima propisano da će drugostepeni sud, odnosno vijeće, samo ukoliko nađe da se radi o tačno navedenim povredama (iz čl. 227. entitetskih ZPP, čl. 194. ZPP pred sudom BiH, odnosno čl. 336. ZPP BD BiH), moći ukinuti odluku prvostepenog suda. U svim ostalim slučajevima to neće biti slučaj, obzirom da postoje mogućnosti otklanjanja istih, na raspravi pred drugostepenim sudom odnosno vijećem, kao i mogućnost preinačenja presude, odnosno odluke zbog povrede postupka, u sjednici vijeća. Novelirani ZPP RS i ZPP pred Sudom BiH predviđaju situacije kada drugostepeni sud mora održati raspravu: kada ocijeni da je radi pravilnog utvrđivanja činjeničnog stanja potrebno pred drugostepenim sudom utvrditi nove činjenice ili izvesti nove dokaze ili ponovo izvesti već izvedene dokaze, kao i kada ocijeni da je zbog povrede odredaba parničnog postupka u prvostepenom postupku potrebno održati raspravu pred drugostepenim sudom, te kada je prvostepena presuda jedanput već bila ukinuta, odnosno trebala bi ponovno da se ukine, osim ako se radi o presudi na osnovu priznanja, presudi na osnovu odricanja i presudi zbog propuštanja.⁵⁴ Ovim se efikasno uticalo na dužinu postupka, jer poznato je da ukidanje prvostepene presude i vraćanje predmeta prvostepenom sudu, bez obzira na to što drugostepeni sud u svojoj odluci ukazuje na propuste prvostepenog suda koje je isti dužan otkloniti, nije na kraju činilo postupak efikasnijim, zbog čega se nerijetko dešavalo da dođe do ukidanja presude i vraćanja predmeta na ponovno suđenje prvostepenom sudu i po nekoliko puta, iz istih razloga. U prilogu je moguće uočiti da li su i na koji način izmjene u parničnom procesnom zakonodavstvu u konačnom uticale na efikasnost rada prvostepenih sudova kroz ukupan broj donesenih prvostepenih presuda (u smislu porasta broja riješenih predmeta) poslije reforme 2003. godine, odnosno ukupan broj potvrđenih, preinačenih i ukinutih odluka, pri čemu posebno naglašavamo da je evidentan porast broja predmeta u kojima su odluke prvostepenih sudova preinačene od strane drugostepenih instanci.

⁵⁴ Član 217. st. 2 i 3 ZPP RS i član 184. st. 2 i 3 ZPP pred sudom BiH

Sudovi	Godina	Broj riješenih predmeta			Broj predmeta u kojima je uložen pravni lijek		
		P	Rs	Mal	P	Rs	Mal
Općinski sudovi u FBiH	2010	24.628	8.261	15.148	7.829	3.193	1.529
	2009	24.201	9.416	13.450	4.981	1.965	1.086
	2008	22.735	12.585	13.153	4.229	2.687	1.338
	2007	22.730	12.681	14.036	6.970	3.211	1.296
	2006	16.974	9.433	11.550	5.930	2.325	1.627
Osnovni sudovi u RS	2010	13.246	3.192	5.919	4.060	490	757
	2009	10.990	2.065	5.471	3.983	435	483
	2008	20.521	1.837	4.788	2.875	257	528
	2007	10.069	3.103	5.446	3.600	535	417
	2006	11.108	4.677	2.652	3.349	1.394	312
Osnovni sud distrikta Brčko	2010	872	14	660	251	3	80
	2009	729	11	440	203	0	151
	2008	521	5	190	142	2	107
	2007	802	11	327	312	2	77
	2006	703	21	136	290	16	48

Tabela 1. Ukupan broj riješenih predmeta i predmeta u kojima je uložen pravni lijek na prvostepenim sudovima u entitetima i BD BiH za period 2006.-2010.g.

(izvor: Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine – VSTV BiH, 2011.g.)

Sudovi	Godina	Potvrđene odluke					
		P		Rs		Mal	
		uk.broj	%	uk.broj	%	uk.broj	%
Općinski sudovi u FBiH	2010	5.265	72%	1.381	65%	1.173	82%
	2009	4.562	76%	2.122	82%	1.208	77%
	2008	3.818	68%	1.792	69%	982	80%
	2007	3.544	69%	1.502	57%	1.193	81%
	2006	3.282	67%	1.357	68%	819	80%

Osnovni sudovi u RS	2010	2.378	64%	301	76%	470	81%
	2009	2.562	69%	239	71%	272	74%
	2008	2.466	65%	219	65%	484	81%
	2007	2.091	62%	538	56%	326	73%
	2006	2.148	60%	859	50%	205	70%
Osnovni sud distrikta Brčko	2010	156	62%	3	100%	64	80%
	2009	118	58%	0		112	74%
	2008	126	66%	0		79	84%
	2007	215	69%	0	0%	51	66%
	2006	201	69%	11	69%	31	65%

Tabela 2. Ukupan broj potvrđenih odluka na prvostepenim sudovima u entitetima i BD BiH za period 2006.-2010.g. (izvor: VSTV BiH, 2011.g.)

Sudovi	Godina	Preinačene odluke					
		P		Rs		Mal	
		uk.broj	%	uk.broj	%	uk.broj	%
Općinski sudovi u FBiH	2010	1.193	16%	558	27%	139	10%
	2009	689	11%	332	13%	213	14%
	2008	1.021	18%	688	26%	131	11%
	2007	860	17%	961	37%	154	11%
	2006	902	19%	470	24%	147	15%
Osnovni sudovi u RS	2010	610	16%	46	12%	55	10%
	2009	434	12%	41	12%	38	10%
	2008	490	13%	55	16%	68	11%
	2007	557	17%	159	16%	75	17%

	2006	484	14%	388	23%	36	12%
Osnovni sud distrikta Brčko	2010	30	12%	0	0%	8	10%
	2009	14	7%	0		24	16%
	2008	23	12%	0		11	12%
	2007	35	11%	2	100%	19	25%
	2006	41	14%	3	19%	4	8%

Tabela 3. Ukupan broj preinačenih odluka na prvostepenim sudovima u entitetima i BD BiH za period 2006.-2010.g. (izvor: VSTV BiH, 2011.g.)

Sudovi	Godina	Ukinute odluke					
		P		Rs		Mal	
		uk.broj	%	uk.broj	%	uk.broj	%
Općinski sudovi u FBiH	2010	840	12%	176	8%	115	8%
	2009	799	13%	134	5%	137	9%
	2008	753	14%	125	5%	106	9%
	2007	695	14%	158	6%	119	8%
	2006	676	14%	152	8%	55	5%
Osnovni sudovi u RS	2010	763	20%	48	12%	52	9%
	2009	732	19%	59	17%	59	16%
	2008	853	22%	64	19%	50	8%
	2007	716	21%	273	28%	46	10%
	2006	923	26%	462	27%	51	18%
Osnovni sud distrikta Brčko	2010	65	26%	0	0%	8	10%
	2009	71	35%	0		15	10%
	2008	43	22%	0		4	4%

	2007	62	20%	0	0%	7	9%
	2006	48	17%	2	12%	13	27%

Tabela 4. Ukupan broj ukinutih odluka na prvostepenim sudovima u entitetima i BD BiH za period 2006.-2010.g. (izvor: VSTV BiH, 2011.g.)

Sudovi	Godina	Ukupno potvrđenih, preinačenih i ukinutih odluka		
		P	Rs	Mal
		uk.broj	uk.broj	uk.broj
Općinski sudovi u FBiH	2010	7.298	2.115	1.427
	2009	6.050	2.588	1.558
	2008	5.592	2.605	1.219
	2007	5.099	2.621	1.466
	2006	4.860	1.979	1.021
Osnovni sudovi u RS	2010	3.751	395	577
	2009	3.728	339	369
	2008	3.809	338	602
	2007	3.364	970	447
	2006	3.555	1.709	292
Osnovni sud distrikta Brčko	2010	251	3	80
	2009	203	0	151
	2008	192	0	94
	2007	312	2	77
	2006	290	16	48

Tabela 5. Ukupan broj potvrđenih, preinačenih i ukinutih odluka na prvostepenim sudovima u entitetima i BD BiH za period 2006.-2010.g. (izvor: VSTV BiH, 2011.g.)

III ZAKLJUČAK

Protiv svih prvostepenih presuda u parničnom postupku nezadovoljna stranka može podnijeti žalbu o kojoj odlučuje neposredno viši sud. U žalbi protiv pobijane odluke stranka će, pored oznake presude protiv koje žalbu izjavljuje, kao i izjave da li presudu pobija u cjelini ili djelimično navesti i razloge zbog kojih se presuda pobija. Kada govorimo o razlozima žalbe, ista se može podnijeti zbog: pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanje, pogrešne primjene materijalnog prava i povrede odredaba parničnog postupka. Što se tiče povreda odredaba parničnog postupka kao žalbenog razloga, raniji zakoni o parničnom postupku su propisivali trinaest apsolutno bitnih povreda odredaba parničnog postupka na koje je drugostepeni sud pazio po službenoj dužnosti. Njihovo utvrđivanje za posljedicu je imalo ukidanje prvostepene presude i vraćanje predmeta prvostepenom sudu na ponovno suđenje. Sve ostale povrede odredaba parničnog postupka bile su relativno bitne pod uslovom da su bile ili su mogle biti od uticaja na donošenje zakonite i pravilne odluke. Na relativno bitne povrede drugostepeni sud nije pazio po službenoj dužnosti, već samo po prigovoru žalitelja. Novim zakonskim rješenjima napuštena je podjela na apsolutno bitne i relativno bitne povrede odredaba parničnog postupka, odnosno sada su sve povrede relativizirane. Naime, nova zakonska rješenja propisuju da povreda odredaba parničnog postupka postoji ukoliko sud u toku postupka nije primijenio ili je nepravilno primijenio neku odredbu ZPP-a, a to je bilo od uticaja na donošenje zakonite i pravilne odluke. Drugim riječima, ukoliko utvrđena povreda nije bila od uticaja na donošenje zakonite i pravilne odluke, onda takva povreda nije relevantna. Takođe, za razliku od ranijih rješenja kada je drugostepeni sud u slučaju da utvrdi postojanje bitnih povreda odredaba parničnog postupka bio ovlašten ukinuti presudu i vratiti predmet na ponovni postupak pred prvostepenim sudom, prema sadašnjim zakonskim rješenjima propisano je, da će drugostepeni sud, odnosno vijeće, samo ukoliko nađe da se radi o tačno navedenim povredama (iz čl. 227. entitetskih ZPP, čl. 194. ZPP pred sudom BiH, odnosno čl. 336. ZPP BD BiH), moći ukinuti odluku prvostepenog suda. U svim ostalim slučajevima to neće biti slučaj, obzirom da postoje mogućnosti otklanjanja istih, na raspravi pred drugostepenim sudom odnosno vijećem, kao i mogućnost preinačenja presude, odnosno odluke zbog povrede postupka, u sjednici vijeća.

Bibliografija

- Braun, S. (1962) „Granice ispitivanja prostepene presude“, Glasnik Advokatske komore Vojvodine, Časopis za pravnu teoriju i praksu, Novi Sad

- Čalija, B., Omanović, S. (2000) Građansko procesno pravo, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Pravni fakultet
- Dika, M. (2010) Građansko parnično pravo, pravni lijekovi, Zagreb: Narodne novine
- Dika, M., Triva, S. (2004) Građansko parnično procesno pravo, Zagreb: Narodne novine, Sedmo izdanje
- Koršoš, T. (1985) Bitne povrede parničnog postupka, Glasnik Advokatske komore Vojvodine, Časopis za pravnu teoriju i praksu, Novi Sad
- Mulabdić, S. (2010) Građansko procesno pravo, Tuzla, Drugo izdanje
- Porobić, M., Porobić, V. i Porobić, J., (2004) Zakoni o parničnom postupku (Federacija BiH, Republika Srpska i Brčko Distrikt BiH) sa komentarom i sudskom praksom, Sarajevo
- Poznić, B. (1991) Građansko procesno pravo, 12. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Beograd, Savremena administracija – izdavačko-štamarsko preduzeće
- Stanišić, J. (2006) Građanska oblast, žalbeni postupak i rasprava pred drugostepenim sudom, Sarajevo: Visoko sudske i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine, Javna ustanova centar za edukaciju sudija i tužitelja u FBiH, Javna ustanova centar za edukaciju sudija i javnih tužitelja u RS
- Zečević, E. (2004) Komentar zakona o parničnom postupku, Logos, Sarajevo
- Bilten sudske prakse Vrhovnog suda BiH, broj: 1/87, 1/89, 2/91
- Bilten sudske prakse Vrhovnog suda FBiH, broj: 1/2008
- Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Hrvatske, broj: 1/89, 1/90, 1/91, 1/94, 1/98
- Bilten sudske prakse Kantonalnog suda u Sarajevu, broj: 2/1999, 1/2000 1/2002
- Bilten sudske prakse Kantonalnog suda u Tuzli, broj: 1/05
- Bilten sudske prakse Kantonalnog suda u Zenici, broj: 1/09
- Bilten sudske prakse Privrednog suda Hrvatske, broj: 1/90
- Bilten sudske prakse Trgovačkog suda Hrvatske, broj: 2/95
- Bilten sudske prakse Višeg privrednog suda Srbije, broj: 1/74, 2/76
- Arhiv Opštinskog suda u Zavidovićima
- Arhiv Kantonalnog suda u Zenici

Web izvori:

- FBiH CEST, Dostupno na: <http://www.fbih.cest.gov.ba/>
- <http://www.cceol.com/index.aspx> (posljednja posjeta 04.10.2012.)
- Anali Pravnog fakulteta u Zenici, Broj:10, Godina:5, Dostupno na: http://prf.unze.ba/v2/anali_tekst.html

Summary

The protection of violated subjective civil rights is achieving through the rules of civil litigation / civil procedure. Therefore, the civil procedure referred as the primary method of discussion and decision - making in civil disputes. Regarding this, the right to appeal is guaranteed against all first instance decisions of the ordinary courts which decided about citizens rights and interests. Appeal may be filed for three reasons: incorrectly or incompletely established facts, misapplication of substantive law and the violation of civil procedure. According the new legal solutions the earlier division of absolutely essential and relatively substantial violation of civil procedure is abandoned. In other words, the focus is now on the relevant violations. Relevant violation of civil procedure exists only if such act of court had impact on the making of legal and right decision. Her determination results with an illegal and incorrect decision in which the facts were not fully established. If the violation of the procedure did not affect on the making - process of legal and right decision, then such violation is not relevant. In this article we will talk about the types of violations of civil procedure, giving concrete examples from case law. In addition, we will try specifically indicate the concrete changes in the new procedural legislation.

Key words: appeal, reasons for appeal, civil procedure, violations of civil procedure, types of violations of civil procedure